

УДК 351.743

DOI <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i89.3195>

В. Б. Пчелін

ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ЗАСОБІВ ВИМІРЮВАННЯ ШВИДКОСТІ РУХУ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Одним з основоположних чинників, що має значний вплив на ефективність будь-якої легітимної діяльності, є належана нормативно-правова регламентація суспільних відносин, у межах яких вона здійснюється уповноваженими на це суб'єктами. Зазначене набуває особливої актуальності в контексті діяльності поліцейських, оскільки по відношенню до останньої правове регулювання здійснюється за спеціально-дозвільним принципом, відповідно до якого дозволено лише те, що прямо передбачено законом [1, с. 57]. Саме тому особливого значення набуває повнота й якість законодавства, на основі якого реалізується відповідний напрямок діяльності поліції, в представленому випадку – використання засобів вимірювання швидкості руху транспортних засобів під час забезпечення безпеки дорожнього руху.

Особливості нормативно-правової регламентації окремих напрямків поліцейської діяльності, в тому числі застосування спеціальних засобів, були предметом наукових досліджень у працях таких учених, як: О.І. Безпалова, О.В. Джафарова, В.О. Іванцов, В.Ю. Кікінчук, О.О. Панова, С.А. Резанов, В.С. Селюков, К.О. Чижко, С.О. Шатрава та інші. Наукові дослідження вказаних учених було закладено в основу вдосконалення теоретичних засад поліцейської діяльності та правозастосовчої діяльності. Разом із тим питанням нормативно-правової регламентації застосування поліцейськими засобів вимірювання швидкості руху транспортних засобів під час забезпечення безпеки дорожнього руху увага була приділена недостатня. Також актуальність представленої дослідження зумовлена і стрімким оновленням законодавства, у відповідності до положень якого здійснюється нормативно-правова регламентація вказаної сфери суспільних відносин.

Сьогодні вимірювання швидкості руху транспортних засобів поліцейськими здійснюється у двох режимах, що зумовлює окремі особливості їх нормативно-правової регламентації. Так, по-перше, йдеться про автоматичну фіксацію порушень правил дорожнього руху, що відбувається за допомогою використання поліцейськими технічних засобів та технічних приладів, що працюють в автоматичному режимі. Застосування даного превентивного поліцейського заходу передбачено п. 9 ч. 1 ст. 31 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року. Більш детально використання даного поліцейського заходу регламентовано ст. 40 закону, відповідно до якої поліція може використовувати автоматичну фото- і відеотехніку, а також використовувати інформацію, отриману із автоматичної фото- і відеотехніки, що знаходиться в чужому володінні [2].

Із чого слідує, що використання поліцейськими засобів вимірювання швидкості руху транспортних засобів в автоматичному режимі під час забезпечення безпеки дорожнього руху відповідає приписам спеціального закону, на основі положень якого здійснюється нормативно-правова регламентація даної сфери суспільних відносин. При цьому зазначимо, що даний напрямок поліцейської діяльності регламентується значною кількістю нормативно-правових актів, більшість з яких є підзаконними. Комплексний аналіз таких актів свідчить про те, що нормативно-правова регламентація використання поліцейськими засобів вимірювання швидкості транспортних засобів в автоматичному режимі під час забезпечення безпеки дорожнього руху має ряд суттєвих недоліків, висвітлення яких із наведенням можливих шляхів їх подолання вимагає від нас проведення окремого дослідження, присвяченого саме цій проблематиці. У межах цієї статті увагу зосередимо на використанні поліцейськими засобів вимірювання швидкості транспортних засобів не в автоматичному режимі, оскільки даний напрямок їхньої діяльності майже не отримав своєї нормативно-правової регламентації.

Так, поліцейські дедалі частіше під час забезпечення безпеки дорожнього руху використовують вимірювач швидкості автотранспортних засобів лазерний LTI 20/20 TruCAM (далі – TruCAM), розробником якого є американська фірма «Laser Technology Inc.». Аналіз положень Закону України «Про Національну поліцію» [2] свідчить про те, що в них не згадуються будь-які технічні засоби вимірювання швидкості. Йдеться лише про наведену вище ст. 40 даного акта законодавства. Відсутні згадки про такі засоби й у ст. 45 закону, на підставі якої поліцейські застосовують спеціальні засоби. При цьому слід вказати на те, що вичерпний перелік повноважень поліції наведено в ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію». А, як свідчить аналіз ст. 24 даного нормативно-правового акта, виконання будь-яких інших (додаткових) повноважень може бути покладено на поліцію виключно законом [2]. Із чого слідує, що здійснення поліцейським будь-яких повноважень може бути регламентовано виключно законами України, що унеможлиблює їх нормативно-правову регламентацію на рівні підзаконних нормативно-правових актів.

Тобто під час пояснення водієві причин зупинки транспортного засобу поліцейський повинен посилаватися на положення закону, а не на певні підзаконні нормативно-правові акти. На практиці ж маємо декілька підходів поліцейських щодо здійснення провадження в справах про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 122 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року (далі – КпАП України) [3] в частині, що стосується перевищення встановлених обмежень швидкості руху. Зокрема, окремі з поліцейських як на підставу застосування засобів вимірювання швидкості транспортних засобів посилаються на Інструкцію із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, яка затверджена наказом МВС України від 18 грудня 2018 року № 1026. Як зазначено в положеннях наведеного нормативно-правового акта [4], його було прийнято відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 31, ст. 40 Закону України «Про Національну поліцію» [2], тобто задля нормативної регламентації застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото-

і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису в автоматичному режимі. Однак вже в самій інструкції вказано, що її дія не поширюється на здійснення працівниками поліції фото- і кінозйомки, відеозапису застосування в системі фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі [4]. Тобто вказаний нормативно-правовий акт суперечить сам собі. У будь-якому випадку він може лише деталізувати положення закону, будучи відомчим, визначати правила поведінки конкретних суб'єктів – поліцейських і жодним чином не стосуватися пересічних громадян.

Є й випадки коли поліцейські все ж таки роблять посилання на конкретні приписи законодавства, однак йдеться про п. 9 ч. 1 ст. 31, ст. 40 Закону України «Про Національну поліцію» [2], тобто про автоматичну фіксацію. І навіть якщо вказати, що в окремому випадку TruCAM було використано поліцейським в автоматичному режимі, то слід мати на увазі, що порядок здійснення поліцейським провадження у справі про адміністративне правопорушення буде регламентовано зовсім іншими нормативно-правовими актами. Зокрема, йдеться про Порядок функціонування системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 10 листопада 2017 року № 833 [5], а також Інструкцію з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, затвердженої наказом МВС України від 13 січня 2020 року № 13 [6].

У разі якщо поліцейський зафіксував адміністративне правопорушення не в автоматичному режимі й воно вчинене у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, він повинен керуватися зовсім іншим нормативно-правовим актом. У даному випадку йдеться про Інструкцію з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі, затвердженої наказом МВС України від 7 листопада 2015 року № 1395. При цьому відмітимо, що даний нормативно-правовий акт не містить будь-яких згадок про використання поліцейськими засобів вимірювання швидкості руху транспортних засобів під час забезпечення безпеки дорожнього руху, а регламентує особливості оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення, вчинені повторно (ст. 35 КпАП України), а також відповідальність за які передбачена ст. ст. 121, 124, 130 КпАП України та деякі інші питання [7].

А тому вважаємо, що найбільш правильна позиція тих поліцейських, які, використовуючи TruCAM, вказують на приписи ст. 251 КпАП України, відповідно до яких доказами у справі про адміністративне правопорушення є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність даної особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. При цьому ці дані встановлюються, зокрема, показаннями технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, а також працюючими в автоматичному режимі, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, а також працюючими в автоматичному режимі або в режимі фотозйомки

(відеозапису), які використовуються під час нагляду за виконанням правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху [3]. Однак у цьому випадку на думку приходять правила, що було сформовано ще в римському праві – *argumenta ponderantur, non numerantur* – сила аргументів не в їх кількості, а у вагомості [8, с. 450]. Іншими словами, йдеться про допустимість доказів.

Положення КпАП України [3] не встановлюють вимоги щодо допустимості доказів, а тому скористаємось аналогією закону. Так, відповідно до ст. 74 Кодексу адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року допустимість доказів означає те, що суд не бере до уваги докази, які одержані з порушенням порядку, встановленого законом. Обставини справи, які за законом мають бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися іншими засобами доказування [9]. І у цьому випадку слід згадати тези, які були наведені на початку статті – поліцейський повинен реалізовувати повноваження, які виходять безпосередньо із положень закону.

У положеннях законів України не має жодної згадки про TruCAM, так само як і немає згадок про нього в контексті його використання поліцейськими в підзаконних нормативно-правових актах. Свого часу ним користувалися працівники Державної автомобільної інспекції Міністерства внутрішніх справ України. Зокрема, TruCAM був наведений серед спеціальних технічних засобів, які працюють в автоматичному режимі, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозаписи в Переліку технічних засобів, що використовуються в підрозділах Державтоінспекції МВС для виявлення та фіксування порушень правил дорожнього руху, що був затверджений наказом МВС України від 1 березня 2010 року № 33 [10]. Даний нормативно-правовий акт було визнано таким, що втратив чинність лише в 2018 році, хоча він вже декілька років регламентував діяльність неіснуючого суб'єкта. І хоча однією із причин його скасування й була необхідність приведення нормативно-правового акта Міністерства внутрішніх справ України, який регулює діяльність Національної поліції України, у відповідність до законодавства України [11] й досі не було прийнято жодного нормативно-правового акта, який би визначав підстави та порядок використання поліцейським TruCAM. При цьому, як слідує з аналізу судової практики, використання TruCAM поліцейськими зобов'язано листом першого заступника начальника ДПП Білолицького О.Г. від 04.10.2018 року № 11299/41/2/02-2018 [12], однак останній не є нормативно-правовим актом, який змінює чи припиняє порядок використання та розміщення засобів автоматичної фото- і відеотехніки для фіксації виявлених порушень Правил дорожнього руху [13].

Таким чином, на жаль, доводиться констатувати, що нормативно-правова регламентація використання поліцейськими засобів вимірювання швидкості руху транспортних засобів під час забезпечення безпеки дорожнього руху перебуває у вкрай незадовільному стані. Єдиним із таких приладів, який фактично використовується поліцейськими, є TruCAM. Проте чинне національне законодавство не містить жодних згадок як про підстави, так і про порядок його використання, що лягає в основу численних скарг на дії поліцейських і, як наслідок, відміну їх рішень. З огляду на те, що в нашій країні вкрай високий рівень аварійності на дорогах, дорожньо-транспортних пригод із потерпілими, в тому числі загиблими особами,

а також того, що однією з основних причин таких пригод стає порушення швидкісного режиму, належна нормативно-правова регламентації даної сфери суспільних відносин є першочерговим заходом на шляху виправлення такої ситуації. Усе це вимагає як внесення відповідних змін до ст. 40 Закону України «Про Національну поліцію», так і прийняття відповідного підзаконного нормативно-правового акта.

Література

1. Веніславський С. Спеціально-дозвільний принцип у конституційно-правовому регулюванні. *Вісник Академії правових наук України*. 2009. № 2(57). С. 57–67.
2. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580- VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: закон України від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.
4. Про затвердження Інструкції із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 18.12.2018 № 1026. *Офіційний вісник України*. 2019. № 11. Ст. 378.
5. Про функціонування системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі: постанова Кабінету Міністрів України від 10.11.2017 № 833. *Офіційний вісник України*. 2018. № 59. Ст. 2042.
6. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 13.01.2020 № 13. *Офіційний вісник України*. 2020. № 12. Ст. 511.
7. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.11.2015 № 1395. *Офіційний вісник України*. 2015. № 88. Ст. 2964.
8. Кодекс адміністративного судочинства України: закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-36, № 37. Ст. 446.
9. Підпригора О. А., Харитонов Є. О. Римське право : підруч. / О. А. Підпригора, Є. О. Харитонов. 2-ге вид. Київ : Юрінком Інтер, 2009. 528 с.
10. Про затвердження Переліку технічних засобів, що використовуються в підрозділах Державтоінспекції МВС для виявлення та фіксування порушень правил дорожнього руху: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01.03.2010 № 33. *Офіційний вісник України*. 2010. № 24. Ст. 962.
11. Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства внутрішніх справ України від 01 березня 2010 року № 33: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26.12.2018 № 1052. *Офіційний вісник України*. 2019. № 11. Ст. 380.
12. Адміністративна справа № 295/7815/19. *Матеріали Богунського районного суду м. Житомира* // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83146832> (дата звернення: 08.02.2021).
13. Адміністративна справа № 263/4405/20. *Матеріали Жовтневого районного суду м. Маріуполь* // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89770674> (дата звернення: 08.02.2021).

Анотація

Пчелін В. Б. Особливості нормативно-правової регламентації використання поліцейськими засобів вимірювання швидкості руху транспортних засобів під час забезпечення безпеки дорожнього руху. – Стаття.

У статті досліджуються особливості нормативно-правової регламентації використання поліцейськими засобів вимірювання швидкості руху транспортних засобів під час забезпечення безпеки дорожнього руху. Задля цього виконуються такі завдання: здійснюється аналіз законодавчих положень, які визначають особливості використання поліцейськими засобів вимірювання швидкості руху транспортних засобів під час забезпечення безпеки дорожнього руху; встановлюються недоліки нормативно-правової регламентації вказаної сфери суспільних відносин; аналізується судова практика щодо оскарження рішень поліцейських про притягнення особи до адміністративної відповідальності за перевищення встановлених обмежень швидкості руху транспортних засобів, що було зафіксовано вимірниками швидкості автотранспортних засобів. Під час виконання наведених завдань з'ясовано, що чинне національне законодавство не регламентує підстав і порядку використання поліцейськими засобів вимірювання швидкості руху транспортних засобів під час забезпечення безпеки дорожнього руху, що працюють не в автоматичному режимі. Обґрунтовано, що чинне національне законодавство здійснює нормативно-правову регламентацію застосування поліцейськими технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, що працює в автоматичному режимі задля забезпечення публічної безпеки і порядку. Звернуто увагу на окремі недоліки нормативно-правової регламентації використання поліцейськими засобів вимірювання швидкості руху транспортних засобів під час забезпечення безпеки дорожнього руху. Здійснено аналіз судової практики щодо оскарження рішень поліцейських про притягнення особи до адміністративної відповідальності за перевищення встановлених обмежень швидкості руху транспортних засобів, що було зафіксовано вимірниками швидкості автотранспортних засобів лазерними LTI 20/20 TruCAM. Запропоновано внесення змін до чинного національного законодавства задля вдосконалення нормативно-правової регламентації використання поліцейськими засобів вимірювання швидкості руху транспортних засобів під час забезпечення безпеки дорожнього руху.

Ключові слова: поліція, перевищення встановлених обмежень швидкості руху транспортних засобів, поліцейські заходи, TruCAM, технічні прилади та технічні засоби.

Summary

Pchelin V. B. Features of normative-legal regulation of use by police of means of measurement of speed of movement of vehicles during maintenance of traffic safety. – Article.

The article examines the peculiarities of the legal regulation of the use by police of means of measuring the speed of vehicles while ensuring road safety. To this end, the following tasks have been performed: the analysis of legislative provisions that determine the specifics of the use by police of means of measuring the speed of vehicles while ensuring road safety; the shortcomings of the normative-legal regulation of the specified sphere of public relations are established; the court practice on appealing the decisions of police officers to bring a person to administrative responsibility for exceeding the established speed limits of vehicles, which was recorded by speedometers of motor vehicles, is analyzed. In carrying out the above tasks, it has been found that the current national legislation does not regulate the grounds and procedure for the use by police of means of measuring the speed of vehicles while ensuring road safety, which do not work in automatic mode. It has been substantiated that the current national legislation regulates the use by police of technical devices and technical means that have the functions of photography and filming, video recording, or means of photography and filming, video recording that works automatically to ensure public safety and order. Attention has been drawn to some shortcomings of the legal regulation of the use by police of means of measuring the speed of vehicles while ensuring road safety. It has been analyzed case law on appealing police decisions to bring a person to administrative responsibility for exceeding the speed limits of vehicles, which was recorded by speedometers of vehicles with laser LTI 20/20 TruCAM. It has been proposed to amend the current national legislation in order to improve the legal regulation of the use by police of means of measuring the speed of vehicles while ensuring road safety.

Key words: police, exceeding the established speed limits of vehicles, police measures, TruCAM, technical devices and technical means.